

El transhumanisme: una introducció

Joan Albert Vicens

«Home hi ha que vas veure ahir, del qual podria dir-se amb raó: “Qui és aquest?” Tan gran ha estat la seva mudança».

(Sèneca, *Lletres a Lucil·li*)

En 1927, el biòleg Julian Huxley, director general de la UNESCO i fundador del Fons Mundial per a la Naturalesa escrivia en la seva obra *Religion without revelation* (alerta amb el títol!): «L'espècie humana pot, si ho desitja, transcendir-se a si mateixa, no només esporàdicament, un individu aquí de certa manera, un individu allà d'una altra, sinó en la seva totalitat, com a humanitat. Necessitem un nom per a aquesta nova creença. Potser *transhumanisme* servirà: l'home romanent home, però transcendent-se mitjançant la realització de noves possibilitats de i per a la seva naturalesa humana»¹.

Aquest text ha estat assenyalat com l'estrena del mot «transhumanisme» per significar un procés pel qual, gràcies a la ciència i la tecnologia, l'ésser humà accedirà a noves possibilitats que mudaran significativament la seva vida, fins al punt de «transcendir-se» a si mateix. Huxley precisa que això ho farà «romanent home» i que les possibilitats obertes ho

seran «per a la seva naturalesa humana».

Joan Albert Vicens

Avui, bona part dels qui s'identifiquen com a transhumanistes parlen no simplement d'una potenciació de la naturalesa humana mitjançant la tècnica per dotar-la de millors possibilitats (més intel·ligència, més memòria, més salut, per exemple), sinó d'una transformació tan radical de l'home que allò que en resultarà ja no serà humà sinó «post-humà», és a dir, una espècie post-humana que mirarà l'home actual com a quelcom ja superat. S'afegeix que en aquest futur món posthumà acompanyaran la nova espècie humana altres éssers intel·ligents no humans: intel·ligències artificials, robots, *cyborgs* o híbrids superiors d'animals i humans. L'elenc de personatges siderals de *La guerra de les galàxies*, que fa molts anys que estimula la nostra fantasia, pot haver prefigurat a les pantalles de cinema el

¹ Citat per N. Bostrom, «Una historia del pensamiento transhumanista», *Argumentos de razón técnica*, 14 (2011), pp.164-165.

panorama d'èssers de caràcter intel·ligent i personal que, segons els més agosarats transhumanistes, poblaran el nostre planeta i en colonitzaran d'altres a partir de la segona meitat del segle XXI.

El professor Luis Cordeiro, un dels gurus del transhumanisme, fundador de la Singularity University², parla en una entrevista amb Iñaki Gabilondo d'un món posthumà on les persones viuran indefinidament i la mort serà accidental u optativa, ja que les grans malalties quedaran eradicades, hauran desactivat els mecanismes de l'envel·liment i tindrem a les nostres mans els de la felicitat. Diu que controlarem al nostre gust el nostre genoma i el millorarem, que es podrà "pujar" (*upload*) la nostra consciència sencera a un ordinador on s'encarnarà i sobreviurà el nostre jo; veu possible la comunicació interpersonal immediata entre cervells prescindint de la parla. Pronostica que hibridarem el nostre cos amb tota mena de dispositius que augmentaran les nostres capacitats, que viurem entre robots i aquests assumiran un paper social predominant, o que emigrarem a planetes llunyans per fugir d'una Terra superpoblada. El progrés exponencial de la ciència i la tecnologia ens permet albirar un futur d'aquest estil³. Una denominació d'aquest

optimisme tecnològic que ha quallat és *extropianisme* (en oposició a entropisme), que ve a significar la convicció que la ciència i la tècnica posaran a la nostra disposició, en virtut de les seves pròpies inèrcies, tots els progressos anunciats per Cordeiro. Les ciències que ja protagonitzen aquesta revolució són les reunides sota l'acrònim NBIC: la nanotecnologia, la biotecnologia, la informàtica i les ciències cognitives.

No falten experts que consideren que totes aquestes premonicions són absolutament gratuïtes i exagerades⁴. Els crítics del transhumanistes las jutgen «com una manifestació propagandística de l'optimisme tecnològic propi del sector científicista de la comunitat intel·lectual», «una maniobra de distracció ideològica orientada a obviar els autèntics problemes del present (desigualtat econòmica, deteriorament mediambiental, espoli de recursos naturals, injustícia social, crims polítics, etc.) i dissuadir de qualsevol intent d'enfrontar-s'hi»⁵. L'imperatiu d'una reforma política i social profunda quedaria desplaçat per la il·lusió d'una mena de «salvació per la ciència i la tècnica» de la qual gaudiran abans que ningú els privilegiats del nostre món. La nova utopia biocientífica seria el bàlsam que ens hauria de guarir del fracàs de les utopies polítiques del segle XX.

Tanmateix, el més rellevant és que els pronòstics que apunten a un futur de ciència

² La Singularity University (<https://su.org/>) és un centre nord-americà d'estudis i recerques inspirat pels ideals transhumanistes, avalat i finançant per empreses i institucions com Google, SAMSUNG, Deloitte o la NASA. El lema que presideix el seu web es prou significatiu: "Be exponential".

³ Es pot veure l'entrevista esmentada d'Iñaki Gabilondo a Luis Cordeiro en els enllaços següents a Youtube de la de la sèrie *Cuando ya no esté*: https://www.youtube.com/watch?v=nNR756j_Pso&t=125s; i <https://www.youtube.com/watch?v=Tu7P7J3rXtY&t=465s>.

⁴ Vg., per exemple, més endavant, l'article de J. Reverter, "La nanotecnología en el posthumanismo".

⁵ A. Diéguez, *Transhumanismo*, Barcelona, Herder, 2017, pp.48-49.

ficció s'inscriuen en un procés actual i real d'innovació científica i tecnològica accelerada que ja està transformant radicalment les nostres vides i ho continuarà fent fins al punt de forçar o fer saltar les costures d'allò que hem anomenat «la naturalesa humana». Si resulta urgent reflexionar sobre els plantejaments transhumanistes no és perquè s'hagin de creure fil per randa les profecies del professor Cordeiro i dels altres profetes del posthumanisme, sinó perquè el dinamisme descontrolat del progrés tecnològic ens va obrint possibilitats que posen en joc allò que l'home és i els límits fins ara establerts per a la nostra espècie: avui ja és possible la selecció i l'alteració d'embrions amb voluntat eugènica, el canvi de sexe, la contenció en alguns animals dels mecanismes de l'envelliment, la fabricació de gens susceptibles de ser inserits en cèl·lules humanes per modificar-ne les funcions, la introducció de pròtesis en el cos humà per reparar-lo o per ampliar-ne les capacitats, la fabricació de teixits i òrgans a partir de cel·lules mare, el control de les emocions per mitjà de fàrmacs, la delegació en ordinadors de decisions personals, econòmiques o militars, etc.

El professor d'Oxford Stefan Savulescu enumera algunes millores assolides en animals mitjançant la manipulació del gens i del metabolisme que també es podrien traslladar a les persones: es pot multiplicar la resistència al cansament i la potència atlètica dels que anomena «súper-ratolins», i allargar-los la joventut, l'etapa reproductiva i la duració de la

vida. També s'ha pogut aconseguir que alguns ratolins tinguin més memòria, o vegin més colors, o dupliquin el temps mitjà de vida de l'espècie, o es tornin monògams, o regenerin per si mateixos teixits danyats, o quedin protegits contra l'obesitat i la diabetis. I és possible transferir gens d'una espècie a una altra (podríem tenir aviat humans amb visió de falcó, per exemple), actuar substancialment sobre els mecanismes biològics de l'amor, la por, l'esforç físic, el desenvolupament muscular o la sexualitat.

És evident que l'aplicació a l'espècie humana de tots aquests avenços desborda qualsevol ús terapèutic i ens situa en el terreny d'una «millora» [*Enhancement*] de

Paco Pomet: Truce Oil on canvas

l'ésser humà que altera substancialment les condicions de la seva existència individual i social⁶: alguns aspectes princi-

⁶ J. Savulescu, *Decisiones peligrosas. Una bioética desafiante*, Madrid: Tecnos, 2012, p. 251-255.

pals de la nostra realitat que fins ara ens venien donats per l'herència biològica es converteixen en objectes de disseny i elecció. L'home sembla assumir el control de l'evolució de la seva pròpia espècie.

Convé distingir el nou transhumanisme tecnocientífic del posthumanisme cultural que ha inspirat al segle XX pensadors com Foucault, Derrida o Deleuze i altres autors postmoderns, feministes, interculturalistes, etc. Per a ells, l'humanisme occidental d'arrel grega i cristiana, que exalta la dignitat de l'home sobre la base de la seva naturalesa immutable, pateix prejudicis naturalistes, metafísics, religiosos, eurocèntrics, racistes i masclistes que caldria remoure per a facilitar una aproximació més autèntica als éssers humans concrets en la seva diversitat individual i cultural i en la seva llibertat. La superació d'aquest "vell humanisme", per a la majoria d'aquells autors, dependria d'un canvi psicològic i cultural que caldria encomanar fonamentalment a l'educació, l'art i la política. Nietzsche ha estat citat com el profeta d'aquest *posthumanisme cultural* contemporani. Ell apostava per un canvi profund en l'actitud vital de les persones i una inversió dels valors grecs i cristians que han limitat malaltissament la voluntat de poder o l'han canalitzat contra la plenitud vital. El superhome nietzschianà significa una existència regida per valors "senyorialistes" i una voluntat de poder vitalista i ascendent. Una nova forma d'existència personal ha de substituir l'anterior, que el superhome jutjarà com a ridícula: «Jo us ensenyo el superhome – llegim a *Així parlà Zaratustra*–. L'home és

quelcom que ha de ser superat. Què heu fet per superar-lo? Tots els éssers han creat fins ara quelcom per sobre d'ells mateixos: I voleu ser vosaltres el reflux d'aquesta gran marea i retrocedir a l'animal abans que superar l'home? Què és el mico per a l'home? Una irrisió o una vergonya dolorosa. I just això és el que l'home ha de ser per al superhome: un irrisió o una vergonya dolorosa»⁷.

A diferència del posthumanisme cultural, que preconitza una revolució espiritual, el nou transhumanisme tecnocientífic parla d'una millora de l'espècie humana fonamentada en la ciència i la tècnica. També aspira certament al progrés espiritual de l'home, intel·lectual i emocional, però no el fa dependre de recursos culturals sinó de recursos tecnològics aplicats directament sobre el cos humà.

El transhumanisme tecnocientífic sacseja des de fa temps el debat científic, antropològic, ètic i polític sense constituir, tanmateix, una ideologia o un corrent filosòfic consistent. S'hi poden assenyalar alguns corrents i orientacions principals.

Hom distingeix habitualment entre un transhumanisme biotecnològic i un transhumanisme cibernètic. El primer confia en l'enginyeria genètica i la nanotecnologia aplicada a la medicina per a vèncer les malalties, millorar el nostre genoma, controlar les emocions i tendències psicològiques negatives, desarticular els mecanismes de l'envelliment i fer possi-

⁷ F. Nietzsche, *Així parlà Zaratustra*, Pròleg 3.

ble a més llarg termini la mort de la mort. «La millora humana mitjançant fàrmacs o altres intervencions biològiques ja s'està esdevenint –diu Savulescu–. La millora radical genètica ha estat possible en altres animals i en principi és possible en els éssers humans. Serà el futur millor o simplement estarà lliure de malalties? Ens cal canviar el nostre marc de referència per passar de la salut a la millora de la vida. El que importa és com vivim. La millora genètica ens pot ajudar en aquest aspecte. Crec que una de les característiques més admirables dels homes és ser millors. O, almenys, lluitar per ser millors. Hem d'estar en aquest món per passar-hi una bona estona, no molta estona»⁸.

El transhumanisme cibernètic, en canvi, aspira a eliminar les barreres entre homes i màquines. Parla d'inserir en el cos humà artefactes que amplii enormement les nostres capacitats, robotitzant el nostre cos (*cyborgs*), de crear robots que ens acompanyin en la vida com ho fan ara les persones, de confiar la gestió de la societat humana a robots més intel·ligents que nosaltres, o de "pujar" (*upload*) a les màquines el nostre jo i la nostra consciència, fent possible la nostra pervivència indefinida en humanoides.

Assenyalem dos conceptes recurrents en el discurs d'aquests transhumanistes: primerament, la controvertida llei de Moore, segons la qual la potència dels microprocessadors es duplica cada 18-24 mesos, facilitant el creixement exponencial

dels recursos informàtics que són la base del futur de ciència-ficció que s'anuncia; i en segon lloc, la «Singularitat»: la gè-

Paco Pomet: Nostalgia Oil on canvas

nesi d'una superintel·ligència artificial que superi la intel·ligència biològica i l'arribi a governar. Aquesta Singularitat es farà palesa en un superordinador que aprendrà sol, es perfeccionarà a si mateix i crearà altres ordinadors intel·ligents, fins i tot més que ell. Aquest ordinador ultraintel·ligent seria capaç de superar l'anomenat test de Turing: si algú ben preparat dialogués mitjançant una interfície amb ell i una altra persona, no podria saber mai qui és l'ordinador i qui la persona.

El polèmic enginyer i activista transhumanista Ray Kurzweil posa en l'esdeveniment de la Singularitat un salt evolutiu que alliberarà l'home de la presó biològica: «Els nostres cossos biològics versió 1.0 són alhora fràgils i estan subjectes a infinitat de fallades, sense esmentar els empipadors rituals de manteniment que requereixen. Així, mentre que de vegades la intel·ligència hu-

⁸ J. Savulescu, *op. cit.*, p. 290.

mana és capaç d'eivar-se en creativitat i expressivitat, en altres ocasions el pensament humà és poc original, nimi i restringit. La Singularitat –profetiza Kurzweil– ens permetrà transcendir aquestes limitacions dels nostres cervells i cossos biològics. Augmentarem el control sobre els nostres destins, la nostra mortalitat serà a les nostres mans, podrem viure tant com vulguem (que és una mica diferent de dir que viurem sempre), comprendrem completament el pensament humà i expandirem i augmentarem enormement el seu abast. Com a conseqüència, al final d'aquest segle, la part no biològica de la nostra intel·ligència serà bilions de bilions de vegades més poderosa que la dèbil intel·ligència humana producte de la biologia»⁹.

També hi ha dues variants del transhumanisme tecnocientífic pel que fa al l'objectiu global i final de les seves pretensions. Hi ha un transhumanisme moderat que parla de *millorar i ampliar* les capacitats que ja tenim per tal d'esdevenir a la fi *plenàriament* humans, però sense desbordar allò que l'home és *fonamentalment*. Vol persones més sanes, més intel·ligents, més felices, més sàvies, que visquin millor del que mai ningú s'hauria pogut imaginar: aquests objectius no contradiuen sinó que consumeixen les aspiracions de la humanitat al llarg dels segles. El citat Savulescu es podria trobar en aquesta línia. Aquí no es parla de superar l'home sinó d'alliberar-lo de les *privacions* (la malaltia, la ignorància,

la infelicitat, la mort forçosa) que l'allunyen del nivell vital que li correspondria idealment. Aquest transhumanisme moderat no trenca encara, com ho farà el transhumanisme posthumanista, amb la versió il·lustrada de l'humanisme occidental, ans al contrari, pretén donar-li continuïtat a l'alçada del segle XXI. Deixa el destí de l'espècie en mans de la nostra llibertat il·luminada per la raó; creu que la plenitud humana és quelcom a assolir en aquest món terrenal i no pas en una vida ultraterrenal; compta amb l'educació i la cultura com a forces de canvi però confia *sobretot* en el poder transformador de la ciència i la tècnica que també havien exaltat en l'època moderna autors com Bacon, Descartes o l'il·lustrat Concorcet¹⁰.

En una posició més extrema, trobem doncs el transhumanisme radical que desemboca clarament en un posthumanisme tecnocientífic: no busca només millorar l'home sinó *transcendir-lo*; considera que la nostra espècie està destinada a ser substituïda per altres espècies intel·ligents superiors a nosaltres en un procés evolutiu que ja no dependrà de la selecció natural, sinó de les nostres eleccions realitzades sobre la base de coneixements científics i tecnològics. Aquest transhumanisme clarament posthumanista imagina un món poblat per híbrids, *cyborgs*, robots o altres espècies que ens guanyaran de lluny en capacitats. No parla només d'augmentar les potències humanes

9 R. Kurzweil, *La singularidad está cerca*, Lola Books, Berlín, 2012, p. 9.

10 Concorcet, *Esbós d'un quadre històric dels progressos de l'esperit humà*, Època desena, 1799.

sinó de bescanviar l'home per una altra cosa millor, sense donar cap valor normatiu a una suposada «naturalesa humana» ni pretendre fonamentar en ella la dignitat de l'home. En aquesta línia, el filòsof Max More ha escrit: «Els transhumanistes no veuen la naturalesa humana com un fi en si mateix, ni com a perfecta, ni com a posseïdora de cap dret a la nostra llialtat. Ben al contrari, només és un punt en un camí evolutiu i podem aprendre a reconfigurar-la de les formes que considerem desitjables i valuoses. Mitjançant l'aplicació meditada i acurada, però també audaç, de la tecnologia en nosaltres mateixos, podem arribar a ser quelcom que ja no puguem descriure adequadament com a humà; podem arribar a ser posthumans»¹¹.

La distinció entre *millorar* la condició humana, alliberant-nos del dolor i millorant la nostra qualitat de vida, o *transformar* la naturalesa humana, per assolir altres formes d'existència posthumanes, ens permet diferenciar aquell transhumanisme moderat d'aquest més radical i aventurer. Tots dos comparteixen, però, la convicció que per a cada problema humà hi ha una solució tècnica i només es tracta de trobar-la. Aquest optimisme impenitent queda ben il·lustrat en la següent confessió de Kurzweil: «Fins al dia d'avui segueixo convençut de la certesa d'aquesta filosofia: no importa el dilema al qual ens en-

frontem (problemes de negocis, de salut, dificultats en les nostres relacions, o els grans reptes científics, socials i culturals del nostre temps): sempre hi ha una idea que ens pot fer sortir victoriosos. I a més aquesta idea pot ser trobada, i quan la trobem, l'haurem de posar en pràctica»¹².

Luc Ferry¹³ ha intentat dibuixar el perfil ideològic en el qual coincidiria avui, segons ell, la majoria dels transhumanistes. Parla d'un «tipus ideal de transhumanisme» els principis del qual serien: 1) una nova eugenèsia que confii a l'elecció personal allò que en la gènesis humana s'ha deixat sempre a l'atzar, de manera que es puguin reparar les injustícies que la naturalesa infringeix als individus; 2) la decisió que el progrés humà no es basi només en reformes polítiques i socials sinó en el perfeccionament de la nostra constitució biològica, sense acceptar una concepció estreta d'allò que és «natural» en la nostra espècie; 3) la recerca d'una vida humana lliure de la malaltia, indefinida i, a la llarga, lliure de la mort; 4) la confiança que la ciència i la tècnica ens han de donar recursos per resoldre els problemes humans (solucionisme), insistint que els riscos d'aquelles són menors que la permanència dels problemes que cal solucionar; 4) uns postulats materialistes i ateus: l'home és pura corporalitat abordable des de les ciències experimentals, no hi ha en nosaltres res transcendent al material i tractable experimentalment; no hi ha un Déu que hagi pensat i definit

11 Citat a A. Diéguez, *op. cit.*, p.33. Val la pena comentar que el veritable nom de Max More era Max O'Connor, però va decidir canviar-se el cognom per expressar i recordar-se a si mateix la voluntat de millora constant que, ha declarat, inspira la seva vida.

12 R. Kurzweil, *op. cit.*, p. 2.

13 L. Ferry, *La revolución transhumanista*, Madrid, Alianza, 2016, p. 50-74.

una essència humana que precedeixi la nostra existència: tan sols hi ha els individus diversos, variables, existents; 6) una ètica utilitarista i llibertària: cal respectar sempre la capacitat d'elecció dels individus amb el límit del principi del dany i del principi d'utilitat: hem d'evitar de fer mal als altres i sempre cal fer allò que causi més benestar individual i col·lectiu; 7) una mentalitat deconstruccionista que condueix a l'abandó de l'especificisme, l'antropocentrisme, l'eurocentrisme o la metafísica essencialista, en favor de l'acceptació del caràcter exclusivament històric de l'espècie humana, la diversitat real de la humanitat, la diversitat d'intel·ligències ja existents (els animals també són intel·ligents en algun grau), la pluriculturalitat, la llibertat individual, la crítica racional i el debat democràtic com a mètodes per dilucidar les alternatives que la ciència ens va oferint i per marcar límits al progrés tecnològic.

La Declaració Transhumanista de la World Transhumanist Association, en la seva versió de 2009 (la primera data de 1998), signada entre d'altres pels filòsofs Nick Bostrom i Max More, és un manifest de consens entre els transhumanistes, un document de compromís que aparenta més moderació i equilibri que la tòpica descrita per Ferry. Els seus principis diuen així:

«1) La humanitat es veurà profundament afectada per la ciència i la tecnologia en el futur. Ens plantejem la possibilitat d'ampliar el potencial humà [*broad-*

ning human potential] superant l'envel·liment, les llacunes cognitives, el sofriment involuntari i el nostre aïllament al planeta Terra.

2) Pensem que encara no s'ha realitzat essencialment el potencial de la humanitat [*we believe that humanity's potential is still mostly unrealized*]. Hi ha escenaris versemblants que permetrien millorar la condició humana de manera meravellosa i extremadament interessant.

3) Reconeixem que la humanitat s'enfronta a riscos greus, en particular als derivats de l'ús abusiu de les noves tecnologies. Es poden donar situacions que condueixin a la pèrdua de la major part, o fins i tot de la totalitat del que considerem valuós. Algunes d'aquestes possibilitats són radicals, d'altres són més subtils. Encara que tots els progressos suposen un canvi, no tots els canvis són un progrés.

4) L'esforç d'investigació s'ha de centrar en la comprensió d'aquestes perspectives. Hem de debatre acuradament sobre la millor manera de reduir els riscos i afavorir alhora les aplicacions beneficioses. També necessitem fòrums on la gent pugui discutir de manera constructiva sobre el que podria fer-se i un ordre social on es puguin implementar aquestes decisions responsables.

5) La reducció dels riscos existencials [*reduction of existential risks*], el desenvolupament dels mitjans per a la preservació de la vida i la salut, l'atenuació dels so-

friments greus i la millora de la previsió i de la saviesa humana s'han de considerar com a prioritats urgents i s'han de finançar generosament.

6) Les decisions polítiques han d'estar guiades per una perspectiva moral, responsable i inclusiva [*responsible and inclusive moral vision*], que es prengui seriosament tant els avantatges com els riscos, respectant l'autonomia i els drets individuals, mostrant solidaritat i preocupació pels interessos i la dignitat de totes les persones d'arreu del món. També hem de tenir en compte les nostres responsabilitats amb les generacions futures.

7) Defensem el benestar de totes les intel·ligències, incloent les humanes i no humanes, els animals, les futures intel·ligències artificials, les formes de vida modificades i qualsevol altra intel·ligència que pugui néixer dels progressos tecnològics i científics.

8) Estem a favor de permetre a les persones una àmplia elecció sobre la manera de fer les seves vides [*how they enable their lives*]. Això inclou l'ús de tècniques desenvolupades per ajudar la memòria, la concentració i l'energia mental, teràpies per allargar la vida, tecnologies per a l'elecció reproductiva, procediments de criogenització, i tecnologies per qualsevol altra modificació i millora humanes»¹⁴.

14.-La versió original anglesa de la *Declaració transhumanista* que hem transcrit aquí es pot consultar a: <http://humanityplus.org/philosophy/transhumanist-declaration/> El web www.humanityplus.com és un lloc de referència mundial a internet sobre transhumanisme.

Bostrom i companyia prefereixen parlar de l'ampliació del potencial humà i de la millora de la *condició* humana, sotmesa a privacions, riscos i amenaces. Ens diuen que l'home no ha realitzat encara les seves *potencialitats* i no es dóna per finiquitada l'espècie humana, encara que es valora positivament la inserció d'artefactes en el cos humà i l'aparició de noves intel·ligències. La Declaració Transhumanista reconeix que les noves tecnologies són ambigües: ataquen privacions humanes evidents i ens permeten encarar grans amenaces, però elles mateixes també representen enormes riscos i amenacen allò que més estimem de l'ésser humà. Se'ns vol fer entendre que l'alternativa a una tecnologia desbocada no és la renúncia al progrés sinó, d'una banda, la crítica, el debat i el control democràtic del desenvolupament tecnocientífic i, d'una altra, la lliure elecció individual, sense imposicions en cap direcció, entre les opcions que la ciència posi a cada moment a la nostra disposició.

En front del transhumanisme com a moviment ideològic, moderat o no, s'alcen els anomenats «bioconservadors», per als quals és inadmissible abandonar el concepte de «naturalesa humana» com a fonament de la «dignitat humana», dissipar la frontera entre l'ésser humà i altres espècies o màquines intel·ligents, i encomanar només a la llibertat individual il·luminada pels principis utilitaristes l'acceptació o no dels nous avenços tecnològics. Per als bioconservadors, l'organisme humà és un prodigi evolutiu molt ben ajustat que, tot i no ser perfecte, funciona satisfactòriament:

si l'alterem substancialment ensorrarem el seu equilibri i en deteriorarem les funcions fonamentals, matarem el «gust» de la vida humana autèntica com es mata el gust de la bona fruita a base de fertilitzants i insecticides. Citem almenys tres autors que representen bé aquestes posicions.

El bioconservador Francis Fukuyama argumenta que la noció de naturalesa humana és la condició de possibilitat de la moral i a la justícia; els drets naturals de l'home s'assenten sobre una essència humana compartida igualment per tots els homes i dones que habitem el planeta. Les decisions individuals que permetrien allargar indefinidament la vida tindrien conseqüències indesitjables sobre les altres persones en un món superpoblat i amb recursos limitats¹⁵.

Michael Sandel veu al darrera del transhumanisme una voluntat prometeica de domini absolut del món i de la nostra pròpia vida que ens porta a la desmesura, a sentiments exacerbats de responsabilitat i de culpa i a la desesperació. Com a alternativa reivindica una ètica de la gratuïtat, de l'acceptació de l'atzar, la contingència i el misteri de l'ésser, de la humilitat, la innocència i la solidaritat¹⁶.

Vittorio Possenti denuncia l'inhumanisme del transhumanisme: diu que aquest veu l'home només com un animal espavilat,

el redueix a simple matèria i objecte de les ciències naturals, i l'encomana a una irrefrenable autoconstrucció que obvia la seva naturalesa i la seva dignitat¹⁷.

Aquestes diatribes dels bioconservadors s'han de confrontar amb els arguments contraris dels transhumanistes en un debat molt més complex que els diferents articles d'aquesta revista desenvolupen amb més profunditat que el que hem fet en aquestes pàgines introductòries.

Els transhumanistes s'han d'exposar a la crítica racional de les seves propostes de futur i dels pressupòsits que les inspiren. Els activistes de les noves tecnologies no poden defugir el diàleg comptant que juga al seu favor la inèrcia esbojarrada de la recerca i la innovació científiques, que ens acaben posant sempre davant de fets consumats en relació als quals el pensament crític i la reflexió ètica arriben tard. No ens podem estalviar en cap cas el debat sobre els criteris ètics amb què s'han d'aplicar les tècniques que apareixen dia sí i dia també.

Els contraris al transhumanisme també han d'acceptar que els progressos de les noves tecnologies ens condueixen ineluctablement a un escenari on els ésser humans podrem apropiarnos de recursos tecnològics que ens permetran combatre o prevenir malalties que defugim, disposar de certes capacitats que molts desitjaríem tenir o alliberar-nos de limitacions greus

¹⁵ F. Fukuyama, *El fin del hombre. Consecuencias de la revolución biotecnológica*, Barcelona, Ediciones B, 2002.

¹⁶ M. Sandel, *Contra la perfección. La ética en la era de la ingeniería genética*, Barcelona, Marbot, 2015.

¹⁷ V. Possenti, *La revolución biopolítica*, Madrid, Rialp, 2016.

que ningú no voldria en si mateix ni en els seus fills. Quan aquests beneficis resulten de la loteria de l'herència genètica o d'una acció terapèutica *a posteriori*, els bioconservadors no hi posen dificultats, però ara estan obligats a argumentar perquè no accepten que en disposem gràcies a les noves tecnologies aplicades al nostre cos. Negar-se en rodó a tota possibilitat de millora, més enllà de la reparació, no és realista i resulta artificiosos després d'una llarga història en què la tècnica ha ampliat amb tota mena d'artilugis les nostres capacitats: de les sabates al telescopi.

En el rerefons del debat entre transhumanistes i bioconservadors hi ha un munt de qüestions al voltant de la «naturalesa humana» i el que aquest concepte pugui significar. Cal entendre-la des d'una concepció essencialista o purament taxonòmica? Es tracta de quelcom relatiu a distintes etapes de l'evolució o a diverses interpretacions culturals? Podem acordar sobre bases rigoroses unes notes principals sense les quals un individu ja no seria humà? Desborda un individu l'àmbit de la humanitat només pel fet de posseir de manera extraordinària una característica que tots nosaltres tenim en major o menor grau (per exemple la memòria)? La modificació d'una característica és suficient per produir els canvis essencials i benèfics que suposadament s'haurien de produir vist que totes les notes humanes semblen formar una delicada i molt complexa estructura? Té sentit parlar d'una naturalesa humana estàtica quan l'espècie humana es renova amb cada mort i cada neixe-

ment? Es pot dir que s'altera la naturalesa humana si només es modifiquen dràsticament uns quants individus i no el conjunt de la població? No estarem menystenint, quan sobrevalorem les biotecnologies, el potencial transformador de l'ésser humà que encara tenen les mesures ambientals, educatives o polítiques?

En qualsevol cas, en la polèmica transhumanista està en joc certament allò que entenem per salut, benestar, felicitat i vida humana plena. Cal tornar a pensar quins són els pressupòsits ideològics, el rerefons

Paco Pomet

polític i econòmic d'aquest «perfeccionament» que molts anhelen. ¿Quina mena de vida ens ofereix el transhumanisme? ¿Què farem els humans de les noves possibilitats conquerides, si es confirmen els pronòstics dels transhumanistes? ¿Què hi guanyarem, de debò? ¿Què podem acabar perdent, quan creiem ingènuament que ho guanyarem tot? ¿Quina forma de vida personal representen els cyborgs, els robots, els homes empeltats de genètica animal i de nanorobots? ¿Com acomodarem aquestes noves criatures intel·ligents

en la nostra vida personal i social? No deixa de ser paradoxal, d'altra part, que mentre s'inverteixen milers de milions de dòlars en fer possible l'adveniment d'un món posthumà que, de moment, promet ser xauxa per a uns quants, una part considerable de la humanitat ni tan sols ha assolit una existència *mínimament* humana, sumida com està en la misèria, la fam i la violència cròniques.

Estem obligats sens dubte a repensar a l'alçada del segle XXI què significa ser persona, quines són les condicions bàsiques de la vida personal, què li devem a qualsevol ésser humà, on radica el seu autèntic valor i la seva dignitat. Hem de valorar si fem front a la nostra existència com quelcom que podem configurar al nostre caprici, o bé com l'esdeveniment de la nostra finitud oberta i inquieta: una vida inserida en el llinar on s'uneixen, en una mixtura intrínsecament humana, el dolor i la queixa, la felicitat i el desig, la joia i la frustració, l'amor propi i l'amor als altres, la concentració en nosaltres mateixos i la solidaritat, el coneixement i l'anhel de saber, el real i l'irreal, el repòs i el neguit, la finitud i la transcendència, la vida i la mort...

El text de Sèneca que encapçala aquest article, que al·ludeix a l'*ethos* canviant de la gent, el podem referir pròpiament a l'ésser humà, que no deixa mai de sorprendre's a si mateix: «Qui és aquest? Tan gran ha estat la seva mudança», es preguntaria desconcertat qualsevol de nosaltres si arribés a conèixer els qui, segons

els transhumanistes, ens substituiran al nostre planeta els segles venidors. *Qui sóc jo? Qui som nosaltres, els humans?*, ens haurem de preguntar avui novament si volem discernir la millor manera d'enfrontar-nos al paroxisme tecnològic en què estem immersos.

Sabadell, octubre de 2017